

Bursa'ya Yerleşen Göçmenler Arasında Akraba Evliliği Sıklığı *

Zehra GENÇ**
Ömür AYDIN***
Bülent EDİZ****
İsmet KAN*****

ÖZET

Bu çalışmada, Bursa'ya yerleşen göçmenler arasında akraba evliliği oranı araştırıldı. İncelenen 400 ailede yakın akraba evliliğine rastlanmadı. % 0.5 oranında uzak akraba evliliği saptandı. Akraba evliliğinin düşük çıkmasında çiftlerin eğitim düzeylerinin yüksekliği, büyük oranda kadınların çalışma hayatına girmiş olmaları ve göçten önce içinde yaşadıkları toplumun etkisi gibi etkenlerin önemli nedenler oldukları belirlendi. Ayrıca ailelerde çocuk sayısının, ölen bebek, ölü doğum ve kendiliğinden düşük oranlarının oldukça düşük olduğu ortaya çıktı.

-
- * II. Halk Sağlığı Günlerinde tebliğ edilmiştir.
** Dr.; Uludağ Üniv. Tıp Fak. Tıbbi Biyoloji Anabilim Dalı
*** Bio.; Uludağ Üniv. Tıp Fak. Tıbbi Biyoloji Anabilim Dalı
**** Araş. Gör.; Uludağ Üniv. Tıp Fak. Tıbbi Biyoloji Anabilim Dalı
***** Prof. Dr.; Uludağ Üniv. Tıp Fak. Tıbbi Biyoloji Anabilim Dalı

SUMMARY

Consanguinity Among Refugees in Bursa

In this study consanguineous marriages among refugees in Bursa are investigated retrospectively. Among 400 couples there were no first degree consanguineous marriages. Second degree was found 0.5 %. The high educational level of the couples, the working status of the women were the main reasons of low consanguinity. Number of living children, infant deaths, still births and spontaneous abortions were found very low among the investigated group.

GİRİŞ

Türkiye'de yapılan akraba evlilikleri konusundaki çeşitli araştırmalar incelendiğinde, bu tür evliliklerin nedenleri arasında; örf, adet, gelenekler, yakınların desteği, izolasyon gibi sebepler önemli faktörler olarak öne çıkmaktadır^{1,2,3,4}. Örf, adet ve dini inanışları farklı olan ülkelerde, kendi aralarında uzun yıllar yaşadıktan sonra, Türkiye'ye çeşitli tarihlerde göç ederek, çoğunlukla Bursa'ya yerleşen aileler arasında, akraba evliliği oranını saptamak amacıyla, bu araştırma gerçekleştirildi.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışma çeşitli ülkelerden gelerek Bursa'ya yerleşen göçmenler arasından, rastgele seçilen 400 aile üzerinde yapıldı. Akraba evliliği ve sonuçları konusunda hazırlanmış sorular, eşlerden birine, ya da ikisi birlikte ise her ikisine yöneltilerek, anketler soru cevap şeklinde dolduruldu. Elde edilen bilgiler bilgisayarda değerlendirildi.

BULGULAR

Araştırma sonucunda, genetik açıdan risk teşkil edecek yakın akraba evliliğine rastlanmadı. İki ailede uzak akraba evliliği saptandı. Akraba evliliği oranı % 0.5 olarak hesaplandı. Çalışma kapsamına alınan 400 ailenin % 87'sini (348 aile) Bulgaristan'dan gelen Türkler oluşturdu. Onları % 7.5 ile (30 aile) Yugoslavya'dan, % 5 ile (20 aile) Yunanistan'dan ve % 0.5 ile (2 aile) Finlandiya'dan gelen Türkler izlediler. Ailelerin Bursa'da yerleşme sürelerinin 1 yıl ile 61 yıl arasında değiştiği gözlemlendi. Ortalama süre 13.1 yıl olarak hesaplandı. Anket yapılan kişilerin % 50.25'ini kadınlar, % 34.5'ini erkekler oluşturdu. % 15.25'lik bir oranda her iki eş soruları birlikte yanıtladılar. Ankete katılan kadınların yaş ortalaması 37 ± 0.5 , erkeklerin 39.5 ± 0.5 olarak bulundu. İlk evlenme yaşı kadınlarda 20.5 ± 0.15 ve erkeklerde 23 ± 0.17 olarak hesaplandı. Kadınlar ve erkeklerin eğitim durumları Tablo: I'de verilmektedir.

Tablo: I - Kadın ve Erkeklerin Eğitim Durumları Dağılımı

Eğitim Durumu	Kadın		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%
Okur-yazar değil	14	3.5	5	1.2
Okur yazar	9	2.2	6	1.5
İlkokul	84	21.0	51	12.7
Orta-lise	238	59.5	287	71.7
Yüksekokul	55	13.7	51	12.7
TOPLAM	400	100.0	400	100.0

Ankete katılanların % 98.5'i (394 aile) ilde, % 0.5'i (2 aile) ilçede, % 0.5'i (2 aile) kasabada, % 0.5'i (2 aile) köyde oturduklarını bildirdiler.

Tablo: II'de kadınlar ve erkeklerin iş durumları verilmektedir. Erkeklerin % 74.5'inin işçi veya memur olarak çalışmakta olduğu görülmektedir. Kadınların ise % 65.7'si bir işte çalıştıklarını bildirdiler.

Tablo: II - Kadın ve Erkeğin İş Durumuna Göre Dağılımı

İş durumu	Erkek		İş durumu	Kadın	
	Sayı	%		Sayı	%
Memur-işçi	298	74.5	Çalışıyor	263	65.7
Serbest meslek	54	13.5	Ev kadını	121	30.3
İşsiz	22	5.5	Emekli	16	4
Emekli	17	4.2			
Esnaf	8	2.0			
Çiftçi	1	0.2			
TOPLAM	400	100.0	TOPLAM	400	100.0

Çoğunluğunu Bulgaristan'dan gelen ailelerin oluşturduğu göçmenlerde az çocuk yapma eğilimi gözlemlendi. Düşük, ölen bebek, ölü doğum oranının çok düşük oluşu, ayrıca dikkat çekicidir (Tablo: III).

Bebeklerinde kongenital anomali bulunduğunu söyleyen ailelerin oranı % 2.25 (9 aile) gibi çok düşük bir rakamda kalırken, 391 aile (% 97.75) çocuklarında doğumdan gelen bir sakatlık ya da hastalık bulunmadığını bildirdiler. 399 aile "Çocuklarınızın akraba evliliği yapmasını istermisiniz?" sorusunu, "kesinlikle hayır" şeklinde yanıtladılar. Sadece akraba evliliği yapmış olan bir aile yanıtlarından "Duruma bağlı" şikkını seçti.

Tablo: III- Ailelerin Çocuk Sayısı, Ölen Bebek, Ölü Doğum,**Düşük Oranları Dağılımı**

Yaşayan Ç. Sayısı	Aile		Ölen Bebek	Aile		Düşük Sayısı	Aile		Ölü Doğum	Aile	
	Sayısı	%		Sayısı	%		Sayısı	%		Sayısı	%
Çocuksuz	18	4.5	0	357	89.2	0	342	85.5	0	384	96.0
1 çocuklu	85	21.2	1	36	9.0	1	41	10.2	1	15	3.7
2 çocuklu	197	49.2	2	3	0.7	2	14	3.5	2	1	0.2
3 çocuklu	70	17.5	3	1	0.2	3	2	0.5	Top.	400	100.0
4 çocuklu	18	4.5	4	1	0.2	4	1	0.2			
5 ve üstü	12	3.0	5+	2	0.5	Top.	400	100.0			
Toplam	400	100.0	Top.	400	100.0						

Ankete katılanların hepsi akraba evliliğinin sakıncalı olduğu görüşünde birleşti. Bu konuda tüm çiftlerin bilgili olduğu saptandı.

TARTIŞMA

Bursa, uzun yıllardan beri göçmenlerin tercihen yerleştikleri şehirlerin başında gelmektedir. Bu konuda kesin veriler olmamasına rağmen, Bursa'daki göçmen kuruluşlarından edindiğimiz bilgiler ışığında, şehir nüfusunun yaklaşık % 30'unu dış ülkelerden gelen göçmenlerin oluşturduğu ve bunlar içinde Bulgaristan'dan gelenlerin en kalabalık grup olarak, birinci sırada yer aldıkları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bulgaristan'dan Türkiye'ye biri 1949-50 yıllarında, diğeri de 1990'da olmak üzere iki büyük göç olmuştur. Bu nedenle yerleşenler arasında, yeni gelenlerle birlikte, artık buranın halkıyla kaynaşmış aileleri bir arada bulmak mümkündür. Yugoslavya göçmenleri ortalama 32 yıl, Yunanistan göçmenleri ise 18 yıldan beri Bursa'da yaşamaktadırlar.

Daha önce yapılan ve henüz yayınlanmamış olan bir araştırmada Bursa'daki akraba evliliği oranı % 12.9 olarak bulundu. Aynı çalışmanın devamı olarak düşünülen bu çalışmada ise, göçmenler arasında yakın akraba evliliklerine rastlanmadı. Sadece Bulgaristan göçmeni iki ailede (% 0.5) uzak akraba evliliği saptandı. Bu ailelerden biri 12 yıldır Bursa'da yaşadığını, diğeri geleli henüz 1.5 yıl olduğunu bildirdi. Her iki ailenin de evliliklerini Bulgaristan'da yaptıkları saptandı. Ortalama 13 yıldan beri Bursa'da yaşamalarına, yerli halkın akraba evliliği konusundaki tutumuna sempati ile bakmadıklarını bildirmelerine ve Bulgaristan'da Türkler arasında kesinlikle akraba evliliği yapılmadığı görüşünün hakim olmasına rağmen, birinci ailenin 20, ikinci ailenin 10 yıllık evli oluşu orada da bazı istisnaların olduğunu göstermektedir.

Göçmenler arasındaki akraba evliliği oranının, son derece düşük olmasına neden olan faktörlerin ilkinin, ana-baba ve yakınların baskısı olduğu söylenebilir.

Nadir de olsa akraba ile evlenmek isteyenlerin, başta kendi ebeveynleri tarafından baskı altına alınarak dışlandıkları ifade edildi. Türkiye’de yapılan diğer çalışmalarda ise bunun aksine akraba evliliklerinin nedenleri arasında ana-baba ya da yakınların isteği ön plana çıkmaktadır. Yakınların baskısı, sosyalizasyon ve coğrafi nedenler Japonya’da akraba evliliklerinin nedenleri arasında ilk sıraları almaktadır^{1.2.3.4.5}.

Çalışmamızda, akraba evliliği oranının düşük olmasına neden olan diğer faktörlerden biri de, kişilerin eğitim düzeyinin yüksek oluşudur. Okur-yazar olmayan ya da sadece okuma yazması olan erkek ve kadın oranı çok düşük bulundu (Tablo: I). Büyük bir çoğunluk ortaokul-lise düzeyinde eğitim aldığını bildirdi. Kadınlarda eğitim durumu ile akraba evliliği arasındaki ilişki araştırıldığında, eğitim durumunun yükselmesi ile akraba evliliğinin azaldığı bildirilmiştir^{5.6.7.8}. Türkiye’deki çalışmalar bu görüşü desteklemektedir^{2.3.4.9}. Japonya ve Beyrut’da yapılan araştırmalar da, kadınların öğrenim görmelerinin akraba evliliğini azalttığını göstermiştir^{5.8}. Erkeğin eğitim durumunun yükselmesinin akraba evliliğini azalttığı sadece Japonya’dan rapor edilmiştir⁷.

Kadınların iş hayatına girerek, sosyal yaşama katılmaları akraba evliliğini azaltan faktörler arasında sayılmaktadır^{5.8.10}. Araştırmamızda kadınların % 65.75’inin bir işte çalıştığı saptanmıştır. % 30.25’i oluşturan grubun çoğunluğu ise, şu anda iş bulamadıkları için ev kadını konumunda olduklarını belirttiler. % 4 oranında emekliye rastlandı. Bu veriler, kadınların çoğunun iş hayatı içinde olduklarını veya daha önceden böyle bir deneyimleri olduğunu göstermektedir. Akraba evliliği oranının düşük çıkmasının bir diğer nedeni de, kadınların çalışma sebebiyle sosyal yaşamda yerlerini almış olmalarıdır.

Erkeklerin mesleğinin akraba evliliklerini etkilemediği bildirilmektedir. Sadece Beyrut’ta bu konuda yapılan bir araştırmada erkeğin mesleği akraba evliliğini etkileyen faktörler arasında gösterilmiştir⁸. Japonya’da, akraba evliliğinin çiftçi ve balıkçılar arasında esnaflara oranla daha yüksek olduğu tesbit edilmiştir⁷. Bu araştırmada ise, akraba evliliği yapan erkeklerin, işçi olarak çalıştıkları bulundu. Akraba evliliği yapmış olan çiftlerin sayısının çok düşük olması bu konuda istatistiksel bir yargı getirmemizi engelledi.

Göçmenler arasındaki akraba evliliğinin yok denecek kadar az olmasının yanı sıra çocuk sayısı, kendiliğinden düşük, ölen bebek, ölü doğum oranlarının çok düşük seviyelerde kaldığı saptanmıştır (Tablo: III). Bu sonuçlar geldikleri ülkelerde aile planlamasına ve ana-çocuk sağlığına verilen önemin derecesini göstermesi bakımından anlamlı bulundu.

Akraba evliliği yapmış olanların çocuklarında görülen doğmalık kusurlarının, akraba evlisi olmayanlara göre anlamlı bir şekilde arttığı çeşitli araştırmalarla gösterilmiştir^{11.12}. Multifaktöriyel kalıtımla geçen hastalıklarda akraba evlilik-

lerinin riski arttırıcı etkisi olduğu gözlenmiş ve özellikle birinci kuzen evlenmelerinden doğan çocuklar arasında insidansın yüksek olduğu bildirilmiştir^{11.12.13}. Bu çalışmada bulunan iki akraba evliliği beşinci kuşak düzeyindedir. Akraba evliliği yapmış olanların sayısının çok düşük oluşu bu konuda da bir kıyaslama yapmayı mümkün kılmamaktadır. Akraba evlisi olmayan ailelerde bulunan % 2.25'lik oranın ise toplumdaki normal popülasyon arasından çıkması beklenen oran olabileceği düşünülmektedir.

Ankete katılanlara yönelttiğimiz, çocuklarının akraba evliliği yapmasına nasıl tepki gösterecekleri sorusuna verilen cevaplar, göçmenlerin bu konudaki hassasiyetlerini vurgular nitelikte idi. Ankete katılanların % 99.75'i, çocuklarının akraba evliliği yapmasına kesinlikle karşı olduklarını belirttiler. Bursa genelinde yapılan bir çalışmada ise bu oran % 91 olarak belirtilmektedir. Ankete katılanların hepsi akraba evliliğinin sakıncalı olduğu görüşünde birleşmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'de batıya doğru gidildikçe azalan akraba evliliği oranının Trakya'da % 1'e indiği ve Avrupa toplumlarında örneğin Almanya'da % 0.3 gibi düşük düzeylerde olduğu gözönüne alınırsa, bu araştırma sonucunda bulunan % 0.5'lik oran beklenen sonucu vermiştir^{9.15.16}.

Din, örf ve adetleri farklı ülkelerde, kendi aralarında uzun yıllar yaşayan Türkler arasında, akraba evliliklerinin çok düşük olmasında başta gelen etken olarak; anne-baba ve yakınların karşı oluşu, çiftlerin eğitim durumlarının yüksekliği, kadınların çalışma hayatına girerek sosyal yaşantıya katılmaları ve dolayısıyla popülasyon hareketliliğinin artması gibi faktörler göze çarpmaktadır.

Araştırma kapsamına giren ailelerin büyük bir bölümünün, ortodoks kilisesine bağlı Bulgaristan ve Yunanistan'dan göç ettiği gözönüne alınırsa, ortodoks kilisesi hukukunun prensip olarak, yedinci dereceye kadar kan akrabalığı evliliğine izin vermediği dikkate alındığında⁹, bu ailelerin içinde yaşadıkları toplumdan da etkilendikleri sonucu çıkabilir. Bu da yakın akraba evliliklerinin çocuk sağlığı açısından sakıncaları düşünüldüğünde, akraba evliliği yapmamalarına pozitif olarak yansımaları bakımından olumlu sonuç vermiştir.

KAYNAKLAR

1. BAŞARAN, N., ŞAYLI, B.S., BAŞARAN, A., SOLAK, M., ARTAN, S., STEVENSON, J.D.: Consanguineous marriages in the Turkish Population, *Clinical Genetics*, 34:339-341, 1988.
2. TUNÇBİLEK, E., ULUSOY, M.: Consanguinity in Turkey in 1988 *Nüfus Bilim Dergisi/Türk J. Popul. Stud.* 11:35-46, 1989.
3. KAPLANOĞLU, N., PAYDAK, P.: Konya'da Akraba Evliliklerinin Sıklığı ve Tıbbi Sonuçları, Birinci Ulusal Prenatal Teşhis ve Anadolu'nun Genetik Yapısı Sempozyumu Tebliğ Özetleri Kitabı, Eskişehir, 1989, s. 258.

4. GÜZ, K., DEDEOĞLU, N., LÜLEÇİ, G., KESER, İ.: Antalya Yöresinde Akraba Evliliği Sıklığı ve Tıbbi Sonuçları, Birinci Ulusal Prenatal Teşhis ve Anadolu'nun Genetik Yapısı Sempozyumu Tebliğ Özetleri Kitabı, Eskişehir, 1989, s. 256.
5. IMAIZUMI, Y.: Reasons for consanguineous marriages in Japan, J. Biosoc. Sci., 19(1):97-106, 1987.
6. IMAIZUMI, Y.: Familial aggregation of consanguineous marriages in Japan, J. Biosoc. Sci. 20(1):99-109, 1988.
7. IMAIZUMI, Y.: A recent survey of consanguineous marriages in Japan: Religion and socioeconomic class effects, Ann. Human Biol., 13(4):317-330, 1986.
8. KHLAT, M.: Social correlates of consanguineous marriages in Beirut: Apopulation-based study, Human Biol., 60(4):541-548, 1988.
9. TUNÇBİLEK, E.: Türkiye'de akraba evlilikleri, Katkı 6(2):129-136, 1985.
10. BİLGEL, N., OKAN, N., AYTEKİN, H., GÜLESEN, Ö.: Gemlik Yukarı Hamidiye Mahallesinde Akraba Evliliklerinin İncelenmesi, İkinci Halk Sağlığı Kongresi Tebliğ Özetleri Kitabı, İstanbul, 1990.
11. FUHRMANN, W., VOGEL.: Genetische Familienberatung, Springer Verlag, 3. Auflage. Heidelberg, 1982, s. 150-158.
12. KELLY, T.E.: Clinical Genetics and Genetic Counseling, Second Edition, Year Book Medical Publishers, Inc. Chicago, London, 1986.
13. BALCI, S.: Türkiye'de Konjenital Malformasyon Sıklığı, Birinci Ulusal Prenatal Teşhis ve Anadolu'nun Genetik Yapısı Sempozyumu Tebliğ Özetleri Kitabı, Eskişehir, 1989, s. 88.
14. SAY, B., TUNÇBİLEK, E., BALCI, S., YALÇIN, Z.: Türk Halkında Çeşitli Konjenital Malformasyon Görülme Sıklığı, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, No. C-12, 1971.
15. PETTENER, D.: Consanguineous marriages in the upper Bologna Apennine (1565-1980): Microgeographic variations, pedigree structure and correlation of inbreeding secular trend with changes in population size, Human Biol. 57(2), 267-288, 1985.
16. HARPER, P.S.: Human Genetische Beratung, Fischer Verlag, Berlin, 1988, s. 115-129.

Araş. Gör. Dr. Zehra GENÇ
Uludağ Üniv. Tıp Fakültesi
Tıbbi Biyoloji Anabilim Dalı
BURSA